

Rolul educației religioase în dezvoltarea competențelor specifice profilului de formare al absolventului de liceu

The role of religious education in the development of competencies specific to the training profile of high school graduates

FLOROAIA Mihai, *doctor, profesor*
Colegiul Tehnologic „Spiru Haret” Piatra-Neamț

FLOROAIA Mihai, *doctor, profesor*
"Spiru Haret" Technological College Piatra-Neamț
E-mail: mihai.floroaia@gmail.com
ORCID iD: 0000-0002-9573-831X
DOI: [10.46728/c.18-06-2021.p268-273](https://doi.org/10.46728/c.18-06-2021.p268-273)
CZU: 37.014.523

Rezumat: Prin informațiile, cunoștințele și valorile oferite, procesul educativ vizează formarea și modelarea caracterelor. Caracterul creștin presupune o îmbunătățire a fiecărei facultăți a sufletului prin raportul dintre har și libertate și armonizarea statornică a acestora, fapt ce poate fi realizat doar cu ajutorul unei educații moral-religioase. Dacă la majoritatea disciplinelor de studiu accentul cade preponderent pe informație, în cazul educației religioase, accentul este pus pe aspectul formativ, fapt ce aduce un echilibru în formarea holistică a tânărului. Pornind de la descrierile competențelor cheie, profilul de formare al absolventului de liceu a fost derivat dintr-un document al Comisiei Europene referitor la aceste competențe pe trei niveluri de achiziție: elementar, funcțional și dezvoltat. Astfel, prin atingerea competențelor derivate propuse în cadrul orelor de religie, pot fi dezvoltate cele opt competențe ce vizează formarea absolventului pentru integrarea în societate.

Cuvinte cheie: educație, formare, absolvent, școală, abilități

Abstract: Through the information, knowledge and values offered, the educational process aims at forming and shaping characters. The Christian character presupposes an improvement of each faculty of the soul through the relationship between grace and freedom and their constant harmonization, which can be achieved only with the help of a moral-religious education. If in most study disciplines the emphasis is mainly on information, in the case of religious education, the emphasis is on the formative aspect, which brings a balance in the holistic training of the young person. Based on the descriptions of the key competencies, the training profile of the high school graduate was derived from a European Commission document on these competencies on three levels of acquisition: elementary, functional and developed. Thus, by achieving the derived competencies proposed in the religious classes, the eight competencies aimed at training the graduate for integration into society can be developed.

Keywords: education, training, graduate, school, skills.

Introducere

Având în vedere faptul că școala românească actuală trebuie să pregătească și să formeze cetățeni pentru societatea viitoarelor decenii, studiul de față încearcă să prezinte modul în care noul curriculum național pentru clasele IX-XII/XIII contribuie la formarea absolventului de liceu. Configurarea unui profil de formare al absolventului ciclului liceal care să răspundă aspirațiilor tinerilor modelate de cultura contemporană, nevoilor sociale, globalizării și, implicit, necesităților de recunoaștere a achizițiilor dobândite în diverse sisteme educative, a reprezentat o preocupare materializată într-o serie de acțiuni concrete la nivel național și european.

Profilul de formare este constituit din așteptările recunoscute social de la absolventul diferitelor niveluri de învățământ. Realizarea profilului de formare al absolventului de liceu pornește de la anumite prevederi legislative referitoare la idealul educațional și la finalitățile învățământului preuniversitar, de la documente de politică educațională, precum și de la caracteristicile de dezvoltare ale elevilor. Profilul de formare al absolventului constituie de fapt o componentă reglatoare a Curriculumului național în sensul că stabilește competențele care urmează să fie dobândite de către absolventul unui nivel de învățământ.

Pornind de la profilul de formare al absolventului de liceu, se pune întrebarea care sunt domeniile/ disciplinele prin studiul cărora elevii pot dobândi, la finalul nivelului de învățământ, un profil de formare specific. În scopul aflării răspunsului trebuie să ne îndreptăm atenția spre analiza planurilor-cadru pentru învățământul liceal.

Rolul educației religioase în cadrul curriculum-ului pentru liceu

Activitatea didactică reprezintă o continuă provocare, a adaptare permanentă la noile contexte. După cum ne este bine cunoscut, această activitate din școală se prelungește, atât pentru elev, cât și pentru profesor, dincolo de spațiul școlar. Calitatea actului educațional se bazează pe capacitatea cadrului didactic de a fi liantul unei comunicări eficiente cu elevii, în scopul implicării acestora în propria educație și formare socio-profesională.

În contextul în care școlii îi revine nobila și dificila misiune de a face educație (educație științifică, educație tehnologică, educație artistică, morală, civică, educație pentru sănătate, educație antreprenorială, educație pentru promovarea valorilor, educație fizică etc.), trebuie să răspundă și necesităților spirituale ale tinerilor. Dacă, la majoritatea disciplinelor de învățământ, accentul cade pe transmiterea de informații, în cadrul orelor de religie este vizat aspectul formativ. Astfel, educația religioasă, indiferent de nivelul de învățământ, completează spectrul tipurilor de educație care contribuie la formarea profilului absolventului unui ciclu de învățământ. Educației religioase îi revine rolul de a-i familiariza pe tineri cu sistemul categoriilor moral-religioase și a le cultiva un comportament adecvat cu normele societății în care trăiesc: „*Un copil crescut cu religie va fi mai spiritualizat și deci mai serios la toate obiectele din școală, precum și în toate manifestările vieții lui...*” [2, p. 29].

Pe bună dreptate, putem afirma că educația religioasă are un scop întreit [7, pp. 43-46]. În primul rând avem în vedere scopul material care constă în mijlocirea adevărilor de credință și de morală pe temeiul cărora omul își câștigă mântuirea. Scopul formativ al educației religioase este fundamental și constă în formarea persoanei ca subiect moral, subiect care gândește, simte și acționează în spiritul cerințelor și exigențelor moralei sociale, al idealurilor, valorilor, normelor și regulilor pe care ea le incumbă [3, pp. 318-320 și pp. 322-325]. Din aceasta putem desprinde două deziderate fundamentale: formarea conștiinței morale (cu cele două componente: cognitivă și afectivă. Cea cognitivă se referă la informarea elevului despre conținutul cerințelor, valorilor, normelor și regulilor morale și se realizează prin instruirea morală. Numai cunoașterea acestor cerințe, norme și reguli nu este suficientă pentru a determina o conduită coresponszătoare, de aceea urmează să fie întregită cu elemente afective precum emoții, sentimente etc.) și formarea conduitei morale care se referă la rezultatele comportării, la faptele morale, la modul în care se manifestă elevul în relația cu semenii.

În cele din urmă, vizează scopul educativ în sensul că educația religioasă trebuie să stea în slujba desăvârșirii creștine, în ajutorul omului de a ajunge la asemănarea cu Dumnezeu. Pedagogul ceh J. A. Comenius susținea că scopul educației morale îl constituie dobândirea virtuților cardinale: înțelepciunea, cumpătarea, curajul și dreptatea. Sfântul Clement Alexandrinul sublinia faptul că pentru a ajunge la desăvârșire folosim din viață numai ceea ce ne este de folos, la fel cum folosim pentru hrană numai alimente bune [7, pp. 185-186].

Educația religioasă contribuie la formarea personalității creștine, la implicarea responsabilă a omului în viața activă și în societate. Dimensionată și realizată în acord cu necesitățile psiho-emoționale specifice fiecărei vârste, această componentă a educației integrale

are, mai întâi o funcție informativă (respectiv, de punere la dispoziția elevilor a unui set de cunoștințe specifice, cu caracter dogmatic, liturgic, practic, de istorie și de filosofie a religiilor etc.), dar și un pronunțat caracter formativ (de interiorizare și de transpunere în fapte de viață a mesajelor religioase).

Cu ajutorul educației religioase se asigură un sens al vieții elevului/tânărului, o direcție și un mod de a exista, o perspectivă ce depășește imediatul factic. Totodată, prin educația religioasă, se urmărește realizarea comuniunii omului cu Dumnezeu ceea ce presupune, din partea omului, o manifestare a dorinței de cunoaștere prin căutarea permanentă a divinității.

Profilul de formare al absolventului de liceu prin prisma educației religioase

Am pornit de la faptul că viața religioasă nu se reduce la o singură dimensiune ci prezintă un întreg spectru al direcțiilor care pot fi concentrate în jurul a trei nuclee: credința (ca sistem de convingeri și motivații), experiența religioasă (trăirea afectivă, sentimentul religios) și practica religioasă (ritualul, rânduielile, obișnuințele religioase). Manifestarea diversității religioase în școală include atât existența concretă, vizibilă a unor semne și simboluri, cât și pe cea abstractă, invizibilă a unor valori, învățături și convingeri.

Privind cultura ca pe un set de trăsături materiale și spirituale distinctive care caracterizează societatea (literatura și artele, credința, edificiile, sistemele de valori, tradițiile, precum și modurile de viață), nu ne putem raporta la cultura și civilizația europeană fără a ține cont de rolul creștinismului în formarea și dezvoltarea acestora.

În cadrul școlii, nu putem neglija rezultatele, în plan cultural și spiritual, pe care educația religioasă le are în conturarea profilului de formare al absolventului ciclului liceal. [6, p. 183].

Pornind de la descrierile competențelor cheie, profilul de formare al absolventului de liceu a fost derivat dintr-un document al Comisiei Europene referitor la aceste competențe pe trei niveluri de achiziție: elementar, funcțional și dezvoltat. La sfârșitul anului 2006, documentul a devenit *Recomandare a Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene (Recommendation of the European Parliament and of the Council on Key competences for lifelong learning, 18 Dec. 2006, 2006/962/EC)*. Din perspectiva adecvării școlii la piața muncii, profilul de formare european este structurat pe baza a opt competențe cheie: *Comunicare în limba maternă, Comunicare în limbi străine, Competențe matematice (A) și competențe de bază în științe și tehnologii (B), Competență digitală, A învăța să înveți, Competențe sociale și civice, Spirit de inițiativă și antreprenoriat, Sensibilizare și exprimare culturală*. [17, pp. 6-7].

O lectură superficială a competențelor cheie ne-ar putea duce la concluzia că acestea par a fi greu de atins la clasă, mai ales într-un sistem în care sunt predate discipline școlare organizate în stil clasic de către profesori formați monodisciplinar. În spiritul *Recomandării europene*, abordările tradiționale ale disciplinelor de studiu pot deveni instrumentele de lucru, bază de operare pentru formarea competențelor cheie. Astfel, ca profesor îmi pot pune întrebări de tipul: cum aș reuși eu, în cadrul disciplinei pe care o predau (religie) să contribui la dezvoltarea fiecărei competențe cheie? Pot facilita învățarea dincolo de manual, de auxiliarele didactice, dincolo de exemplele standard, dincolo de taxonomie, către instrumentalizarea disciplinei mele, astfel încât să fie funcțională pentru nevoile elevului în diverse medii socio-profesionale (acasă, la școală, la un viitor loc de muncă, în societate, în timpul liber etc.)? În calitate de profesor, format monodisciplinar, aș putea să transfer „predarea disciplinei” într-un set de contexte, concepte și metodologii care îl sprijină pe elev să-și formeze și să-și dezvolte aceste competențe cheie. Trebuie doar să caut răspunsuri la întrebarea: *De ce fac ceea ce fac la clasă?* Răspunsul poate veni folosind ca țintă a învățării chiar competențele cheie: pentru a dezvolta competența de comunicare într-un anume fel, competența digitală astfel, antreprenoriatul într-un anume mod etc. Ca profesor format inițial monodisciplinar învăț să fac progresiv deschideri transdisciplinare inspirate de setul competențelor cheie. Profesorul învață să valorizeze o serie de contexte reale, care prin caracterul lor integrat apropie disciplina predată de perspectiva pragmatică a competențelor cheie, să conecteze demersul didactic la alte discipline

școlare și la experiențele de învățare ale elevilor, să proiecteze activități „în mozaic” care combină într-o manieră articulată componente din mai multe competențe cheie, realizând astfel deschideri transdisciplinare în cadrul unui demers didactic ce aparține de fapt disciplinei în care este specializat etc. [5, p. 453].

Competențele cheie sunt prezentate ca rezultate ale învățării, fiind ansambluri de cunoștințe, abilități și atitudini care urmează să fie formate tuturor tinerilor, ca instrumente culturale pentru învățarea pe parcursul întregii vieți.

Cu siguranță că fiecare disciplină de studiu poate viza în mod privilegiat o competență-cheie (de exemplu, competența de comunicare în limbă străină vizată de disciplinele de limbi moderne), însă abordarea propusă de *Recomandarea europeană* este aceea că nicio competență-cheie nu se poate dezvolta izolat. Prin urmare, ignorarea altor competențe, ca nefiind specifice disciplinei pe care o predau reprezintă o practică didactică neproductivă, care subminează și oportunitățile deosebite metodologice prin suprapunerea și întrepătrunderea unei competențe-cheie cu celelalte.

Analizând programa școlară pentru ciclul liceal, în cadrul orelor de educație religioasă, pot fi atinse și dezvoltate toate cele opt competențe enumerate mai sus. Comunicarea în limba maternă se realizează la fiecare oră de curs, indiferent de tema parcursă sau de competențele specifice vizate. Totodată trebuie să avem în vedere și tematici specifice precum: Rolul mitropoliților cărturari în dezvoltarea limbii române și a culturii, rolul bisericii în dezvoltarea învățământului, primele manuscrise și tipărituri etc. Acestei competențe i se adaugă comunicarea în limbile moderne ori de câte ori profesorul face referire la anumite surse internaționale, când recomandă o bibliografie selectivă în alte limbi, în cazul intonării, în diverse limbi, a unor colinde și cântece specifice Sărbătorilor prilejuate de Nașterea și Învierea Mântuitorului nostru Iisus Hristos, când implementează anumite proiecte europene la care participă elevii și exemplele ar putea continua. Chiar competențele matematice și tehnologice sunt dezvoltate în cadrul orelor de Religie, atunci când sunt prezentate elemente de geografie și arheologie biblică, unități de măsură utilizate în Vechiul și Noul Testament, evenimente din viața unor personalități biblice etc., iar elevii primesc drept sarcini de lucru calcularea, echivalarea, proiectarea acelor elemente. Competențele în domeniul tehnologiei informației și comunicării (TIC) sunt mai mult decât indispensabile din momentul realizării activităților proiective și până la transmiterea și evaluarea cunoștințelor de specialitate. Dezvoltarea unor competențe precum *a învăța să înveți, competențe sociale și civice, dezvoltarea spiritului de inițiativă și antreprenoriat, sensibilizarea și exprimarea culturală* fac parte din ființa și scopul realizării educației religioase în școală. În situația în care se organizează excursii tematice, pelerinaje religioase, acțiuni caritabile etc., elevii sunt nevoiți să-și întocmească un plan pe care să-l implementeze, să-și prognozeze un anumit buget material și de timp, să efectueze unele calcule matematice etc. Aici se întrepătrund cel mai mult cunoștințele teoretice (informațiile, învățăturile de credință) cu aplicarea lor în viața cotidiană. Astfel, învățăturile de credință prezentate, semnificația morală a Pildelor rostite de Mântuitorul Iisus Hristos, mesajul Sfintei Scripturi nu vor rămâne simple noțiuni cu caracter informațional, ci vor avea aplicabilitate în viața personală a elevilor (tinerilor) și în relația cu semenii. [6, p. 184]

Nu trebuie să ne scape din vedere faptul că sursa esențială a comportamentelor religioase este credința. În cadrul lecțiilor de religie, profesorul trebuie să trăiască, el, în primul rând, adevărurile religioase pe care le expune [7, p. 201]. Trebuie să învățăm cu toții, profesori și elevi, nu doar să vorbim despre credință, ci să o trăim, să o practicăm, deoarece religia nu se limitează doar la sfera privată, iar convingerile morale și religioase stau la baza motivației și acțiunilor noastre sociale. În legătură cu acest aspect, credința are rolul de a modela moral o persoană, astfel încât să ajungă la starea desăvârșirii și să exprime asemenea Sfântului Apostol Pavel: „*Nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine*”. (Galateni II, 20). Pe lângă dezvoltarea competenței *a învăța să înveți*, se are în vedere aplicabilitatea informațiilor cognitive, ce țin de învățatura de credință, aspectele mai mult teoretice.

Cele opt competențe vizate de profilul de formare al absolventului ciclului liceal răspund principiilor didactice în general, dar, în mod special celor trei principii didactice specifice educației religioase: principiul triadologic, principiul hristologic și cel eclesiologic [9, pp. 40-44].

Existența religioasă este impregnată de sacru, acesta fiind, înainte de toate, o experiență care se traduce printr-un sentiment ce leagă ființele și lucrurile. Sacrul reprezintă sursa atitudinii religioase, nefiind atributul unei religii sau al alteia, ci experiența unei realități.

Finalitățile dimensiunii religioase a unei educații interculturale urmărită de școală vizează promovarea toleranței, a reciprocității și a manifestării unei atitudini civice.

Concluzii

Elementele definiții ale absolventului ciclului liceal, prin prisma celor opt competențe cheie, ajută elevul să se dezvolte și să-și îndeplinească nevoile individuale astfel încât inserția socio-profesională să fie realizabilă. Semnificația culturală a comportamentului religios se referă la faptul că omul trăiește în comunitate. Acest comportament se dezvoltă într-un climat specific, mediu, context social-istoric și cultural, cu un anumit caracter religios: creștin, musulman, budist etc. Acest mediu, în funcție de unitatea și coeziunea sa, îi oferă omului unul sau mai multe modele cultural-religioase pe care le-ar putea urma.

Dincolo de finalitățile strict cognitive, educația religioasă privește omul ca persoană în integralitatea sa (trup și suflet), tânărul fiind văzut în perspectiva maturizării și a actualizării întregului său potențial afectiv-emoțional, relațional și spiritual, altfel spus se construiesc persoane și personalități puternice, capabile să înfrunte provocările lumii de azi ca viitori membri ai Bisericii, ca reprezentanți ai culturii europene adânc înrădăcinată în valorile creștine, viitori părinți și formatori de conștiințe capabili de a duce mai departe moștenirea spirituală încredințată nouă de Hristos până la sfârșitul veacurilor.

BIBLIOGRAFIE

1. *** *Biblia sau Sfânta Scriptură*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române. 1998.
2. BĂNCILĂ V. *Inițierea religioasă a copilului*, Editura Anastasia, București. 1996, p. 137. ISBN 973-9239-01-3
3. BULACU pr. M. *Pedagogia creștin-ortodoxă*, ediție fascimulară după tipăritura din anul 1935, Școala Brâncovenească Constanța. 2009, p. 571. ISBN 978-973-86680-5-8
4. CUCOȘ, prof. univ. dr., Constantin, *Educația religioasă – repere teoretice și metodice*, Editura Polirom, Iași. 1999, p. 310. ISBN 973-683-237-6
5. FLOROAI A.-M. și FLOROAI M. *Profilul de formare al absolventului de gimnaziu prin prisma noului curriculum național*, în Banu, Gabriela (coord.), *Tradiție și inovație*, Editura Alfa a Casei Corpului Didactic Neamț, Piatra-Neamț. 2020, pp. 451-454. ISBN 978-606-667-199-6
6. FLOROAI M. *Educația religioasă, factor de echilibru în profilul de formare al absolventului de liceu*, în MOȘIN O., SCHEAU I., OPRIS D. (edit.), *Educația din perspectiva valorilor*, tom XVII Summa Theologiae, Editura Eikon, București, 2020, pp. 181-186. ISBN 978-606-49-0372-3
7. FLOROAI M. *Rolul metodei didactice în învățământul religios*, Editura Alfa, Piatra-Neamț, 2004. ISBN 973-8458-29-3
8. POP V. *Curriculum și reformă în predarea religiei*, Arad, „Vasile Goldiș” University Press, 2014. ISBN 978-973-664-2
9. ȘEBU S. *Metodica predării religiei*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2017. ISBN 978-606-509-355-3

Resurse Web:

10. COUNCIL RECOMMENDATION of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning (2018/C 189/01). In: Official Journal of the European Union, C 189/1, 2018, disponibil la adresa:
[https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&rid=7](https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&rid=7). (accesat în data de 28 mai 2021).
11. CUCIUREANU M. (coord.), *Educația moral-religioasă în sistemul de educație din România*, Institutul de Științe ale Educației, București, 2008, disponibilă la adresa:
https://www.noradicalism.eu/wp-content/uploads/2019/04/2008_lucrare_TE.pdf (accesat în data de 10 mai 2021).
12. FER S. *Interdependența dintre religie și cultură. Strategii europene de dezvoltare culturală cu privire la conservarea patrimoniului religios*, disponibilă la adresa:
<https://ssrn.com/abstract=2574602> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2574602> (accesat în data de 16 iunie 2021).
13. http://www.crestinortodox.ro/Religie_si_biserica_in_Europa_centrala_si_de_est-53-6461.html (accesat în data de 12 iunie 2021).
14. <http://www.cuvantul-liber.ro/news/89440/61/Religia-factor-de-echilibru-si-de-unitate-in-societate> (accesat în data de 12 iunie 2021).
15. <http://paternallife.wordpress.com/2008/07/28/in-the-beginning-an-interview-with-olivera-petrovich/> (accesat în data de 15 iunie 2021).
16. http://www.psychevisual.com/Olivera_Petrovich.html (accesat în data de 15 iunie 2021).
17. https://smmate.files.wordpress.com/2020/03/cred_g_m1_suport_curs_curriculum.pdf (accesat în data de 3 iunie 2021).